

Иван Јоксић

*Правни факултет за привреду и правосуђе
Универзитет Привредна академија, Нови сад*

ЗЛОУПОТРЕБА ОВЛАШЋЕЊА У ПРИВРЕДИ

Сажетак

Кривична дела против привреде, у последње време, све више привлаче пажњу научне и шире друштвене јавности. Као по правилу, промене у политичком систему рефлектују се на привредни систем и економију сваке државе. Протеклу деценију у Србији, са сигурношћу, можемо означити као преломну у сфери привреде, а посебно у делу који се односи на приватизацију. Овако измењене друштвено – економске околности оствариле су одговарајући утицај на кривично законодавство, у циљу потпуније заштите привредног система. При томе, две групације кривичних дела (против службене дужности и против привреде), постају посебно актуелне са порастом привредног криминалитета.

С обзиром да привредна кривична дела штите привредни систем једне државе, сматрамо да на њих треба обратити посебну пажњу. Међутим, због обимности материје везане за велики број кривичних дела која, према заштитном објекту, припадају групацији привредних кривичних дела, издвојили смо тзв. типично (опште) кривично дело против привреде – злоупотребу овлашћења у привреди (члан 238. КЗ РС).

У раду ћемо обрадити основна обележја овог кривичног дела, почев од његовог појма, радње извршења, могућих извршилаца, заштитног објекта, основних облика испољавања итд. Међутим, у разматрању кривичног дела „злоупотребе овлашћења у привреди“ морамо се „послужити“, осим Кривичног законика, још: Законом о привредним друштвима, Законом о Народной банци, Законом о радним односима итд.

Заправо, на подручју привреде прелама се утицај више законских аката па је немогуће у целости осветлити

ти суштину овог кривичног дела без коришћења наведених закона. У том смислу, Закон о привредним друштвима одређује појам одговорног лица у привредном друштву, Закон о народној банци начине стварања и одржавања робних и новчаних фондова, Устав Србије прописује право на слободно привређивање свих облика својине на јединственом тржишту, као и на самосталност у раду и деловању свих привредних друштава и правних лица. Осим тога, навешћемо примере из судске праксе, истовремено, цитирајући делове пресуда које се односе на ово кривично дело.

Кључне речи: привреда, злоупотреба овлашћења, одговорно лице, привредно друштво, предузетник, правно лице.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Свака држава развија свој правни систем како би заштитила основне вредности од вршења кривичних дела које је угрожавају односно озбиљно доводе у питање њено нормално функционисање. У том погледу, привреда представља важан сегмент у друштву преко којег долази до стицања добити и њихове даље расподеле. Разуме се да кривично законодавство представља важну полугу у заштити државе у сфери привредног пословања и односа међу привредним субјектима. Главни субјекти у привреди, преко којих се одвијају све привредне активности, представљају привредна друштва и предузетници, не изузимајући овде друга правна лица и субјекте.

Са променом облика својине и постепеним нестанком друштвене својине, у свим државама некадашњег социјализма, сусрели смо се са потребом за редефинисањем односа у привреди. Ове промене рефлектовале су се на кривично законодавство, у погледу његовог „осавремењивања“ и увођења нових кривичних дела, или прилагођавања постојећих новим друштвеним и привредним околностима. Полазећи од потребе за пружањем адекватне заштите у привреди, Србија је, такође, у оквиру кривичних дела против привреде предвидела већи број кривичних дела. Међутим, осим тзв. „привредних“ кривичних дела, постоји велики број кривичних дела која на посредан начин могу угрожавати привреду (нпр. кривично дело злоупотребе службеног положаја). Ипак, овде би смо издвојили кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“, као „типично“ или „главно“ кривично дело против привреде.

Кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“ има своју генезу још у првим кодификаторским захватима¹⁾ у *ex* Југославији. Кривични законик ФНРЈ из 1951. године, кривична дела против привреде издваја у посебну целину односно главу. Међутим, кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“ се премијерно уводи са Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 1959. године.²⁾ Ово кривично дело је уведено, у циљу сузбијања „друштвено-корисних малверзација“, као пандан кривичном делу „злоупотребе службеног положаја“.

Према члану 231в Кривичног законика, злоупотреба овлашћења у привреди је извршена: „када одговорно лице у привредној организацији које у намери прибављања противправне имовинске користи за привредну организацију у којој је запослено, за другу привредну или друштвену организацију или за политичко територијалну јединицу, ствара или држи недозвољене фондове у земљи или иностранству, или састављањем исправа неистините садржине, лажним билансима, проценама или инвентарисањем, или другим лажним приказивањем или прикривањем чињеница противправно прибавља од заједнице средства или средства којима располаже, користи противно њиховој намени или на други начин теже повреди овлашћења у погледу управљања друштвеном имовином“.

Наиме, злоупотреба овлашћења у привреди је обухватала све врсте и начине преливања средстава, из једног предузећа у друго предузеће, у оквирима самоуправног модела управљања привредом. У том смислу, ово кривично дело је третирано као мање друштвено опасно у односу на кривично дело злоупотребе службеног положаја.

Кривични закон СР Србије из 1977. године,³⁾ предвиђа кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“, кога чине ал-

- 1) Први облици нормативног регулисања привредних односа срећу се још у периоду народноослободилачке борбе кроз спречавање разних облика спекулације и привредне сарадње са непријатељем. После рата, у периоду обнове земље, у условима многих привредних тешкоћа, када су средства за производњу била у државној својини, прописује се низ кривичних дела против привреде кроз Закон о сузбијању недопуштене спекулације и привредне саботаже, Закон о заштити народних добара и њиховом управљању..., С. Радак, „Критички осврт на концепцију кривичних дела против привреде у кривичним законима СР Југославије и Републике Србије“, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, бр. 3, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1993, стр. 65.
- 2) Закон о изменама и допунама Кривичног законика Југославије (*Службени лист ФНРЈ*, бр. 30/59).
- 3) Кривични закон СР Србије (*Службени гласник СРС*, бр. 26/77).

тернативно прописане радње извршења од стране одговорног лица ОУР-а, која врши привредну делатност или другом друштвено-правном лицу које врши такву делатност, у намери прибављања противправне имовинске користи, за ОУР, односно друштвено-правно лице у коме је запослено, за другу организацију или друштвено-политичку заједницу *с тим што је законска новина била извршење још једног облика радње, а то је у вези са извршењем пореских обавеза или у вези са плаћањем других дажбина, ускраћивање средстава које представља јавни приход.*

Измене Кривичног закона Р. Србије из 1990. године, извршене су у складу са променама имовинско-правних односа и изједначавањем друштвене и приватне имовине, што је довело до измена и у правној формулацији овог кривичног дела.⁴⁾

У важећем Кривичном законнику Србије из 2006. године,⁵⁾ у групи кривичних дела против привреде, предвиђено је кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“ (члан 238.). Оно што, на први поглед, можемо приметити као новину односи се на увођење предузетника као могућег извршиоца кривичног дела.

ОСНОВНИ ОБЛИК КРИВИЧНОГ ДЕЛА

С обзиром на своју природу, кривично дело „Злоупотреба овлашћења у привреди“ (члан 238. КЗ РС) можемо сврстати у групу општих кривичних дела против привреде.⁶⁾ Објекат заштите код овог кривичног дела је привредни систем једне државе. Циљ кривичноправне заштите је обезбеђивање несметаног функционисања правних и пословних односа у привреди, а нарочито у односима међу привредним субјектима. Осим тога, поједини облици испо-

4) Уместо, као раније, да ово кривично дело може да изврши само одговорно лице у организацији удруженог рада, које врши привредну делатност или другом друштвено-правном лицу који врши такву делатност и које у намери прибављања противправне имовинске користи за организацију удруженог рада, односно друго правно лице у коме је запослено, за другу организацију или друштвено-политичку заједницу предузима таксативно набројане радње у тачкама од 1. до 5., сада кривично дело може да изврши одговорно лице у предузећу или другој организацији у којој врши привредну делатност, без обзира на облик својине правног лица, које у намери прибављања противправне имовинске користи за организацију у којој је запослено, за другу организацију или територијалну јединицу, предузима радње које су и раније биле предвиђене у тачкама од 1. до 5. става 1. овог члана, види: Кривични закон Србије (*Службени гласник РС*, бр. 16/90).

5) Кривични законик Србије (*Службени гласник РС*, бр. 85/05).

6) Ова кривична дела се називају општим кривичним делима против привреде јер могу да се изврше у свакој, односно било којој грани привреде, Б. Чејовић, *Кривично право*, општи и посебни део, Досије, Београд, 2006, стр. 549.

љавања кривичног дела „злоупотреба овлашћења у привреди“ на носе штету, осим правном лицу, и физичким лицима (акционари-ма) у погледу вредности акција које поседују у правном лицу.

Основни облик дела има пет облика испољавања који се могу посматрати и као засебна кривична дела. Међутим, све облике спаја присуство посебне намере, а то је прибављање имовинске користи за исто или друго правно лице. Ако би постојала намера извршиоца да на овај начин себи прибави противправну имовинску корист, тада би се радило о кривичном делу злоупотребе службеног положаја или неком другом кривичном делу.⁷⁾ Прецизније, поједине облике испољавања дела можемо сврстати под другим кривичним делима, уколико би се ова намера односила на стицање незаконите добити за физичко, а не за правно лице.

Извршилац кривичног дела може бити искључиво одговорно лице⁸⁾ у предузећу или неком другом субјекту привредног пословања које има својство правног лица или предузетник⁹⁾ (став 1.).

Одговорно лице/предузетник мора делати у намери прибављања противправне имовинске користи за правно лице у које је запослено,¹⁰⁾ за друго правно лице или други субјект привредног пословања који има својство правног лица. Дакле, присуство про-

7) Н. Срзентић, А. Стајић, Ј. Лазаревић, *Кривично право Југославије – посебни део*, Савремена администрација, Београд, 1998, стр. 583.

8) Одговорним лицем сматра се власник предузећа или другог субјекта привредног пословања или лице у предузећу, установи или другом субјекту којем је, с обзиром на његову функцију, уложена средства или на основу овлашћења, поверен одређени круг послова у управљању имовином, производњи или другој делатности или у вршењу надзора над њима или му је фактички поверено обављање појединих послова. Одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а у овом законнику нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица (члан 112. став 5. Кривичног законика Србије).

9) Предузетник, у смислу овог закона, јесте физичко лице које је регистровано и које ради стицања добити у виду занимања обавља све законом дозвољене делатности, укључујући уметничке и старе занате и послове домаће радиности (члан 48. став 1.). Осим тога, предузетник одговара за све обавезе из обављања делатности целокупном имовином (члан 49.), види: Закон о привредним друштвима („Службени гласник РС“, бр. 125/04).

10) По нашем мишљењу, законодавац је непотребно увео формулацију да одговорно лице/предузетник врши кривично дело са намером прибављања противправне имовинске користи за правно лице у којем је запослено. Најпре, одговорно лице (директор односно законски заступник) у правном лицу не мора, у истом, бити запослено односно у радном односу. Тако, Закон о раду предвиђа могућност да директор, као одговорно лице, не мора бити у радном односу у правном лицу, већ може закључити са оснивачем (тамо где постоји управни одбор са председником управног одбора) Уговор о правима и обавезама директора (члан 48.), види: Закон о раду (Службени гласник РС, бр. 24/05 и 61/05).

тивправне намере је неопходно приликом предузимања било које од радњи у којима су садржана обележја дела (тачка 1-5).

ОБЛИЦИ ИСПОЉАВАЊА

Као што смо рекли, облици испољавања овог кривичног дела, садржани у тачки 1-5 става 1., могу представљати самостална кривична дела.¹¹⁾ У том смислу, појединачно ћемо навести све облике испољавања дела:

Први облик (тачка 1.) обухвата: „стварање или држање недозвољених новчаних, робних или других вредносних фондова у земљи или иностранству или противправно онемогућавање остваривања власничких права акционара“. У овом случају, инкриминишуће је како стварање недозвољених фондова (којих пре тога није било), тако и држање (коришћење) већ формираних фондова. Овде се, пре свега, мисли на извршиоца који је затекао недозвољене фондове у правном лицу, али који истовремено наставља са њиховим коришћењем, као и његов претходник.¹²⁾ У погледу онемогућавања остваривања власничких права акционара, с обзиром на овако бланкетну формулацију, потребно је користити релевантне одредбе Закона о привредним друштвима (члан 208. и 209.).

Други облик (тачка 2.) обухвата: „састављање исправе неистините садржине, лажним билансима, проценама или инвентарисањем односно лажним приказивањем или прикривањем чињеница, неистинито приказивање стања или кретања средстава или резултата пословања, па на тај начин довођење у заблуду органа управљања у предузећу или другом правном лицу приликом доношења одлука о пословима управљања или стављање предузећа или другог правног лица у повољнији положај приликом добијања

11) З. Стојановић, О. Перић, Кривично право – посебни део, Службени гласник, Београд, 2002, стр. 240.

12) Тако је у једној пресуди речено: „Окривљени је као директор и власник предузећа држао недозвољене робне фондове тако што је у свом предузећу држао робу без легалног порекла намењену даљој продаји. Образложење: „Првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим да је као одговорно лице – директор и власник предузећа које регистровано, у намери прибављања противправне имовинске користи за своје предузеће у шест контејнера држао недозвољене робне фондове – италијанску и кинеску робу (дечије играчке) у укупној количини од 1744 комада (сат, жваке 1320 комада, снек спреј 240 комада, привезак – пас 144 комада и сет пецаљке 40 комада) без легалног порекла намењену даљој продаји, чиме је извршио кривично дело злоупотребе овлашћења у привреди из члана 238. став 1. КЗ-а.“ (Пресуда Окружног суда у Београду, Кж. 357/07. од 6. марта 2007., и пресуда Другог општинског суда у Београду, К. 1261/02. од 12. септембра 2006.), У: Б. Чејовић, Кривично право у судској пракси – посебни део, Лион, Крагујевац, 2008, стр. 588-589.

средстава или других погодности које им се не би признале према постојећим прописима“. У пракси,¹³⁾ одговорно лице (директор) потписује завршни рачун и пратећу финансијску документацију са нетачним подацима, како би приказао „позитивно“ пословање предузећа, а све у циљу добијања посебних кредитних погодности код пословних банака. Међутим, све важније одлуке у предузећу односно привредном друштву доносе колегијални органи управљања (управни одбор, скупштина акционара) па се радња овог облика, између осталог, састоји и у довођењу у заблуду наведених органа од стране одговорног лица.

Трећи облик (тачка 3.) постоји када одговорно лице/предузетник: „средства којима располаже користи противно њиховој намени“. Овако „општом формулацијом“ законодавац је желео да покрије све случајеве ненаменског коришћења средстава у правном лицу (предузећу/привредном друштву). Познато је да се остварени приходи расподељују у складу са законом и потребама правног лица. Међутим, неретко одговорно лице наменска средства (платни фонд, амортизациона средства, резерве) користи у друге сврхе (за

13) Интересантна је пресуда Врховног касационог суда у Београду, у којој је овај суд изменио правну квалификацију кривичног дела нижих судова (основног и вишег суда), па је уместо првобитног кривичног дела „преваре“, у наведеном случају, сматрао да су се стекла законска обележја кривичног дела „злоупотреба овлашћења у привреди“. У пресуди стоји: „Правноснажном пресудом утврђено је да је осуђени у својству власника и директора ПП „А.М.“ ДОО, приликом куповине робе од Производно прометног предузећа „Б.“ ДОО, директора тог предузећа З.С. довео у заблуду прикривањем чињенице да на жиро рачуну свог предузећа нема средстава и лажним приказивањем чињенице да је у стању да исплати купљену робу у уговореном року, и на тај начин навео га да му на штету имовине свог предузећа испоручи робу (алуминијумске профиле) у вредности од 2.046.809,38 динара. Код тако утврђених одлучних чињеница, из којих произилази да је осуђени критичном приликом поступао у својству одговорног лица у предузећу, са овлашћењем управљања и располагања имовином предузећа у привредном пословању, како је то својство одређено чланом 46. став 2. Кривичног закона Републике Србије (КЗ РС) важећег у време извршења дела и истоветно у члану 112. став 5. сада важећег КЗ, и да је наведеним инкриминисаним радњама, које представљају неистинито приказивање стања и кретања средстава и резултата пословања његовог предузећа које је било од утицаја на доношење пословне одлуке у оштећеном предузећу (о испоруци, односно продаји робе осуђеном), осуђени прибавио имовинску корист за своје предузеће у означеном износу, што му је и била намера, то по налажењу Врховног касационог суда у описаним радњама осуђеног стоје сва законска обележја кривичног дела злоупотребе овлашћења у привреди, а не кривичног дела преваре како погрешно сматрају првостепени и другостепени суд. Стога се правна оцена дела осуђеног у правноснажној пресуди основано оспорава захтевом браниоца осуђеног, позивањем на напред изложене чињенице и разлоге, односно околности које управо разликују ова два кривична дела, а које се тичу својства извршиоца и лица коме се прибавља имовинска корист јер су то код кривичног дела преваре физичка лица, а код кривичног дела злоупотребе овлашћења у привреди одговорно лице у правном лицу као извршилац, док се имовинска корист прибавља правном лицу“ (пресуда Врховног касационог суда у Београду, Кзп 197/10).

покривање непотребно увећаних трошкова у пословној години и сл.).¹⁴⁾

Четврти облик (тачка 4.) обухвата ситуације када одговорно лице/предузетник: „на други начин грубо повреди овлашћења у погледу управљања, располагања и коришћења имовином“. У пракси, одговорно лице може предузети читав низ радњи, у вези са располагањем имовином, чиме би грубо повредио своја овлашћења. На пример, може потписати извршну založnu изјаву којом се конституише хипотека на непокретностима у корист неког другог привредног друштва, на име фиктивно сачињеног Уговора о дугу. Груба повреда се састоји и у томе што ове радње одговорно лице врши мимо знања, Управног одбора или Скупштине акционара, односно оснивача привредног друштва.

Пети облик (тачка 5.) обухвата ситуације када одговорно лице: „противно вољи акционара не потписује проспекат за трговање акцијама на берзи, а давањем лажних података доводи у заблуду купце акција о стању капитала правног лица“. Наиме, одговорно лице, у овом случају, противно вољи акционара одбија да потпише проспекат како би се несметано могао одвијати промет ових акција на берзи. Осим тога, одговорно лице, дајући лажне податке везане за акције, доводи у заблуду односно ствара криву/нереалну представу о стању капитала у правном лицу. Заправо, суштина је да одговорно лице, у оба случаја, поступа на преваран начин, тако што непотписивањем проспекта свесно наноси штету правном лицу (акционарима), као и давањем лажних података ствара нереалну (лажну) слику о финансијском стању у друштву.

Кривично дело је свршено предузимањем било којег од наведених облика испољавања кривичног дела.

Кривично дело може учинити одговорно лице, само са умишљајем, али уз присуство намере да се прибави противправна имовинска корист за правно лице у којем је запослено, за друго правно лице или други субјект привредног пословања који има својство правног лица. Међутим, уколико би одговорно лице поступало са намером да себи или другом (не правном лицу) прибави

14) Интересантан је пример, осумњичених лица, против којих је полиција поднела кривичне пријаве, због сумње да су починили кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“ у саизвршилаштву. Они су, наводи полиција, у јулу месецу „довели у заблуду Агенцију за приватизацију тиме што су кредит од 1.000.000 евра ненаменски улагали а приказали су га као инвестициона средства“..., „Руководиоци фабрике стакла осумњичени за привредни криминал“, *Тајуг*, 03.01.2010.

противправну имовинску корист, онда ове радње попримају обележја кривичног дела „злоупотреба службеног положаја“.

За учињено кривично дело, из става 1., предвиђена је казна затвора од три месеца до пет година.

ТЕЖИ ОБЛИК КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Тежи облик кривичног дела (став 2.) постоји када је извршењем кривичног дела, из става 1. овог члана, прибављена имовинска корист која прелази износ од пет милиона динара. Дакле, за постојање тежег облика кривичног дела квалификаторна околност је висина реализоване (остварене) имовинске користи (преко пет милиона динара).

Према томе, овде није довољно да је учинилац поступао са намером прибављања противправне имовинске користи за правно лице у којем је запослен, за друго правно лице или други субјект привредног пословања који има својство правног лица, већ је потребно да је имовинска корист (преко пет милиона динара) остварена извршењем кривичног дела. Прецизније, овде је реч о оствареној односно материјализованој противправној намери учиниоца кривичног дела.

За овај (тежи) облик кривичног дела предвиђена је казна затвора од једне до осам година.

С обзиром на запрећену казну затвора надлежност за кривично гоњење и суђење припада Основном јавном тужилаштву и Основном суду. По нашем мишљењу, узимајући у обзир ставове и примере из судске праксе, као и потребу за оштријом реакцијом државе на учиниоце овог кривичног дела, сматрамо да треба, у овом случају, поштрилити казнену политику. У том смислу, утицали би на „премештање“ надлежности са Основног на Виши суд и Више тужилаштво. Овај став можемо поткрепити чињеницом да прописивање (доње) границе имовинске користи остварене извршењем кривичног дела (сада је то преко пет милиона динара), није у складу са реалним потребама у коме се наше друштво налази.

Наиме, познато је да у процесу приватизације у Србији штета која је нанета субјектима приватизације, у корист других привредних друштава која су у власништву сасвим трећих лица, повезаних са купцима некадашњих друштвених предузећа, прелази износ од више милиона евра. У том смислу, са повећањем износа нанете

штете код тежег облика овог кривичног дела повећали би доњу границу запрећене казне затвора, па самим тим би дошло до помешања надлежности на више тужилаштво и суд.

УПОРЕДНОПРАВНИ ПРИКАЗ

Кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“ (члан 276.) предвиђено је у Кривичном законнику Црне Горе, у глави XXI-П „Кривична дела против платног промета и привредног пословања“.¹⁵⁾ Међутим, иако се добрим делом користи иста формулација, као и у КЗ Србије (члан 238. став 1-5), постоје разлике у појединим одредбама законика. На пример, није предвиђена могућност у којој одговорно лице/предузетник може својим радњама да „противно вољи акционара не потписује проспекат за трговање акцијама на берзи, а давањем лажних података доводи у заблуду купце акција о стању капитала правног лица“ (члан 238. став 5. КЗС). Осим тога, постоје разлике и у садржини и формулацији појединих одредби два законика.

У погледу тежег облика, прописује се да је извршењем основног облика кривичног дела „прибављена имовинска корист великог обима“. Законодавац је, користећи овако непрецизну формулацију, препустио судској пракси да, у конкретном случају, процењује колики је износ имовинске користи потребан да би се остварио тежи облик овог кривичног дела. С обзиром да Црна Гора као платежно средство користи евро, по свој прилици судска пракса ће захтевати наступање знатно веће имовинске штете, у односу на висину штете коју прописује КЗ Србије. Следствено томе, прописана је оштрија казна затвора од две до десет година (став 2. КЗ ЦГ).

У Босни и Херцеговини је кривично законодавство подељено, зависно од правног подручја односно ентитета, у више законских аката.¹⁶⁾ С обзиром на бројност законских аката, као и посебних/паралелних односа између Р. Српске и Србије, даље излагање ћемо усмерити према овом ентитету у БиХ. Наиме, Кривични закон Р. Српске, у глави XXIV „Кривична дјела против привреде и платног промета“ предвиђа кривично дело „злоупотријеба овлашћења

15) Кривични законик Црне Горе (Службени лист РЦГ, бр. 70/03)

16) Кривични закон БиХ (Службени гласник БиХ, бр. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04 и 61/04); Кривични закон Брчко Дистрикта БиХ (Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ, бр. 10/03 и 45/04); Кривични закон Федерације БиХ (Службене новине Федерације БиХ, бр. 36/03, 37/03, 21/04 и 69/04); Кривични закон Републике Српске (Службени гласник Р. Српске, бр. 49/03 и 108/04).

у привреди“ (члан 263.). У погледу основних обележја кривичног дела као и облика испољавања, изузимајући незнатне разлике код појединих облика, постоји велика сличност са прописивањем овог (истоименог) дела у КЗ Србије.

Међутим, као и у КЗ Црне Горе, за постојање тежег облика кривичног дела користи се прилично неодређена формулација: „Ако је дјелом из става 1. овог члана прибављена знатна имовинска корист или је наступила штета великих размјера, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година“ (став 2.). Дакле, препуштено је судској пракси „на вољу“ да у сваком конкретном случају процењује, да ли је извршењем кривичног дела наступила „довољна“ имовинска корист или висина штете, којом се стичу законски услови за постојање тежег облика овог кривичног дела. Према нашем мишљењу, целисходније је, код прописивања тежег облика овог дела, употребити прецизнију (бројчану) формулацију остварене користи или претрпљене штете, као што је то случај у КЗ Србије.

У Хрватској је кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“, под именом „злоупораба овласти у господарском пословању“ (члан 292.), смештено у глави XXI Кривичног закона.¹⁷⁾ С обзиром да је Хрватска, република чланица *ex* Југославије, постоји велика сличност са законским регулисањем овог кривичног дела у Србији. За остварење кривичног дела захтева се да је одговорно лице у правном лицу поступало са циљем прибављања противправне имовинске користи, за своје или друго правно лице. Дакле, не мора доћи до реализације нанете штете или остварене користи, довољно је само постојање намере одговорног лица у правном лицу. У погледу тежег облика овог кривичног дела, потребно је прибављање знатне имовинске користи, с тим да је одговорно лице у правном лицу поступало у циљу прибављања такве користи (став 2.).

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

У оквиру тзв. привредних кривичних дела важно место заузима кривично дело „злоупотреба овлашћења у привреди“. Полазећи од његовог значаја у кривичној теорији се ово кривично дело означава као опште кривично дело против привреде. Заправо, суштина је у великом броју облика испољавања овог дела који обухватају широку лезу инкриминисаних радњи. У том смислу, поједини

17) Казнени закон Р. Хрватске (*Народне Новине РХ*, бр. 110/97).

облици испољавања овог кривичног дела садрже у себи и друга кривична дела (превара, фалсификовање исправе итд.). Међутим, овде можемо говорити само о постојању привидног стицаја, тј. ради се о привидном стицају по основу консумпције.¹⁸⁾

Када реално посматрамо злоупотребу овлашћења у привреди, већ на први поглед, стиче се утисак да постоји велика сличност са кривичним делом „злоупотреба службеног положаја“. Међутим, кључна разлика постоји код учиниоца кривичног дела јер он врши кривично дело у намери прибављања противправне имовинске користи за правно лице у којем је запослен или за друго правно лице. Дакле, учинилац врши кривично дело не у своју личну корист већ у корист неког правног лица (оног у коме ради, за друго правно лице или други субјект привредног пословања са својством правног лица).

Као што је речено, у Србији је протекле деценије спроведена приватизација предузећа која су била у друштвеном власништву. Исто тако, процес приватизације је представљао „погодно тло“ за различите злоупотребе¹⁹⁾ у привредној сфери, које су имале сва обележја појединих кривичних дела. Међутим, статистички посматрано, у највећем броју случајева су злоупотребе у процесу приватизације квалификоване преко кривичног дела „злоупотреба службеног положаја“. Један од разлога је чињеница да ово кривично дело у себи садрже тзв. „каучук норме“, или растегљиве норме, којима се могу подвести најразличитији облици криминалних радњи одговорних лица.

Међутим, као по правилу, злоупотреба овлашћења у привреди је била прилично запостављена у судској односно тужилачкој пракси. По нашем мишљењу, не постоје оправдани разлози за овакву ситуацију. Ако узмемо, као пример, било коју приватизацију друштвеног предузећа, а нарочито већих привредних субјеката, видимо да нови власници оснивају нова друштва, у облику д.о.о., на која затим континуирано пребацују део послова стварајући што ве-

18) Љ. Лазаревић, *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Савремена администрација, Београд, 2006, стр. 640.

19) Појам злоупотребе службених овлашћења или службеног положаја није јединствен. У најширем смислу злоупотреба (abusus) је свако понашање које је противправно и противно интересима службе, а посебно оно које је противно уставу, закону или другом правном пропису или општем акту. Према томе свако службено лице чије делатности нису у сагласности са интересима службе злоупотребљава своју службену дужност. Д. Јовашевић, „Злоупотреба службеног положаја у локалној самоуправи“, *Политичка ревија*, бр. 2, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 510.

ћу повезаност са матичним друштвима. Након тога, долази до одлива капитала у тако новооснована друштва, у којима немају право одлучивања радници (као акционари) већ само оснивач друштва. У таквој „немуштој комбинаторици“ приватизовано предузеће бива оштећено у вишемилионским износима, а све у корист других правних субјеката, у овом случају новооснованих правних лица у облику д.о.о.

Иако се овде ради, о свим елементима кривичног дела „злоупотреба овлашћења у привреди“ правосудни органи се „одлучују“ за кривично дело „злоупотреба службеног положаја“. По нашем мишљењу, један од могућих разлога је чињеница да гоњење за ово кривично дело спада у надлежност Вишег, а не Основног суда, као у случају кривичног дела „злоупотреба овлашћења у привреди“. Из наведених разлога, у овом раду смо то посебно истакли, потребно је поштрити казнену реакцију односно подићи горњу границу (преко 10 година), како би надлежност за кривично гоњење и суђење, била пребачена са Основног на Више тужилаштво и суд.

Ivan Joksic

ABUSE AUTHORITY IN THE ECONOMY

Summary

Crimes against the economy, in recent years, increasingly attracted the attention of the scientific and wider public. As a rule, changes in the political system are reflected in the economic system and the economy of each country. Past decade in Serbia, with certainty, we can mark a turning in the sphere of economy, especially in the part related to privatization. Thus the changed socio - economic conditions have made the appropriate impact on criminal law, in order to fully protect the economic system. In addition, two groups of crimes (against official duty and against the economy), they become especially actual increase in economic crime.

Given that economic crimes protect the economic system of a country, we believe that they should be given particular attention. However, because of their large matter related to the large number of criminal offenses, the protective structure, belonging to the group of economic crime, so we separated. typical (general) criminal act against the economy - abuse of power in the economy (Article 238 CC RS).

In this paper we handle the basic characteristics of this crime, from its concept, acts of commission, possible per-

pertrators, the object of protection, the basic forms of expression and so on. However, in considering the criminal act, "abuse of power in the economy" must be "useful", but the Criminal Code, are: Company Law, Law on the National Bank Act, labor relations and so on.

In fact, in the economy breaks the impact of several acts and is therefore impossible to completely clear up the essence of this crime without the use of these laws. In this regard, the Companies Act defines the term "responsible person in the company, the Law on National Bank of ways of creating and maintaining commodity and currency funds, the Serbian Constitution stipulates the right to a free market economy with all types of property in the single market, as well as independence in work and activities of all companies and legal entities. In addition, we present examples from case law, at the same time, citing parts of judgments relating to the crime.

Key words: economy, abuse of authority, responsible person, company, entrepreneur, legal person.

ЛИТЕРАТУРА

- Д. Јовашевић, „Злоупотреба службеног положаја у локалној самоуправи“, *Политичка ревија*, бр. 2, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Љ. Лазаревић, *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Савремена администрација, Београд, 2006.
- С. Радак, „Критички осврт на концепцију кривичних дела против привреде у кривичним законима СР Југославије и Републике Србије“, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, бр. 3, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1993.
- Н. Срзентић, А. Стајић, Љ. Лазаревић, *Кривично право Југославије – посебни део*, Савремена администрација, Београд, 1998.
- З. Стојановић, О. Перић, *Кривично право – посебни део*, Службени гласник, Београд, 2002.
- Б. Чејовић, *Кривично право, општи и посебни део*, Досије, Београд, 2006.
- Б. Чејовић, *Кривично право у судској пракси – посебни део*, Лион, Крагујевац, 2008.
- Закон о изменама и допунама Кривичног законика Југославије (*Службени лист ФНРЈ*, бр. 30/59).
- Кривични закон СР Србије (*Службени гласник СРС*, бр. 26/77).
- Кривични закон Србије (*Службени гласник РС*, бр. 16/90).
- Кривични законик Србије (*Службени гласник РС*, бр. 85/05).

- Закон о привредним друштвима (Службени гласник РС^с, бр. 125/04).
- Закон о раду (Службени гласник РС^с, бр. 24/05 и 61/05).
- Кривични законик Црне Горе (Службени лист РЦГ, бр. 70/03).
- Кривични закон БиХ (Службени гласник БиХ, бр. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04 и 61/04).
- Кривични закон Брчко Дистрикта БиХ (Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ, бр. 10/03 и 45/04).
- Кривични закон Федерације БиХ (Службене новине Федерације БиХ, бр. 36/03, 37/03, 21/04 и 69/04).
- Кривични закон Републике Српске (Службени гласник Р. Српске, бр. 49/03 и 108/04).
- Казнени закон Р. Хрватске (Народне Новине РХ, бр. 110/97).
- Пресуда Врховног касационог суда у Београду, Кзп 197/10.
- „Руководиоци фабрике стакла осумњичени за привредни криминал“, Танјуг, 03.01.2010.

Resume

Within so-called economic criminal acts an important place belongs to a criminal act of “the misuse of authority in economy”. Starting from its significance in crime theory this criminal act is labeled as a general criminal act against economy. In fact, the essence of it is that there is a huge number of this kind of criminal act that encompasses a broad range of criminal actions.

If we take for an example any privatization of public companies, in particular in case of big economic subjects, it is obvious that new owners have been establishing new societies in the form of “d.o.o.”, continuously moving a part of business activities so that a greater connection with “the mother companies” is formed. After that, there comes the flow of the capital into such newly established societies, in which the workers (as the stock holders) do not have the right to make decision, but only the society founder. In such “irrational combination game” the privatized company gets ripped off multimillion sums of money and all that to the benefit of other legal subjects, in this case, to the benefit of the newly established legal subjects in the form of “d.o.o.” Even though in such cases there are all elements of criminal acts of “the misuse of authority in economy”, the legislation bodies “decide” for the criminal act of “the misuse of working position”. In our opinion, one of possible causes for this is the fact that prosecution of this criminal act belongs to the authority of the Higher court, not the basic (Osnovnog) court, as it is in the case of the criminal act of “the misuse of authority in economy”. Due to the abovementioned causes, in this

paper it is underlined that it is necessary to strengthen a legal reaction, and that is, that it is necessary to prolong a proposed maximum penalty (over 10 years) for purpose of placing the authority for legal accusation and prosecution from the Main court to the High prosecution and the Court.

Овај рад је примљен 10. октобра 2010. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 25. новембра 2010. године.